

JAARBOEK VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

44

KON. NED. GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE
AMSTERDAM 1957

Commissie van Redactie: Dr. H. Enno van Gelder, Voorburg;
Dr. A. Gorter, Bilthoven; O. N. Keuzenkamp-Roovers, Groningen;
Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta, Amsterdam; N. E. H. J. J. Zon,
's-Gravenhage.

Alle correspondentie betreffende redactie en administratie te richten
aan het secretariaat: Zeestraat 71B, 's-Gravenhage.

DE ROMEINSE MUNTEN IN HET PROVINCIAAL MUSEUM VOOR KUNST EN OUDHEDEN TE MAASTRICHT

door

J. SPRENGER

Inleiding.

Het Provinciaal Museum voor Kunst en Oudheden te Maastricht bezit 572 Romeinse munten, waaronder ook enkele Gallische imitaties. Hoewel de vindplaatsen van het merendeel onbekend zijn, zo is er toch alle reden om aan te nemen dat zij van de provincie Limburg afkomstig zijn. Het dunkt ons daarom van belang de lijst van deze, in dit meest geromantiseerde deel van Romeins Nederland gevonden munten te publiceren.

Zij moeten reeds voor 1922 in het bezit van het Museum zijn gekomen. In dit jaar immers begon de toenmalige conservator, de latere Rijksarchivaris dr. W. Goossens¹, met de katalogisering der museumvoorwerpen in een folio-register² aan de hand van de gegevens vermeld in de *Publications de la Société d'Archéologie dans le Duché de Limbourg I* (1864), p. 18—19. De door hem gekatalogizeerde voorwerpen werden geregistreerd van no. 1 tot en met 556. Zijn opvolger, de heer Edm. Nijst, zette in 1928 dit werk voort tot in het jaar 1946. Bij de herkomst der Romeinse munten is er alleen af en toe sprake van schenkingen door particulieren; daar de schenkers allen wonen in, of afkomstig zijn uit Limburg, zullen ook die munten wel in deze provincie zijn gevonden. Jammer genoeg zijn deze schenkingen nooit gespecificeerd en zijn ook vrijwel geen vindplaatsen vermeld.

Sedert 1922 is de muntenverzameling slechts weinig uitgebreid en is zij door omstandigheden stiefmoederlijk behandeld. Vrijwel alle munten waren tot nu toe niet gedetermineerd, laat staan beschreven. Thans zijn alle munten gedetermineerd en gekatalogiseerd onder het nieuwe inventarisnummer 2301, dank zij de aanwijzingen van de conservatrice aan het Kon. Penningkabinet, dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta, aan wie wij hier onze beste dank betuigen.

Van ruim 50 munten konden wij de juiste vindplaats vaststellen, dank zij de aantekeningen in het genoemde register en de gegevens in de litera-

tuur. Voor het merendeel zijn dit toevallige vondsten, die bij de uitvoering van bouwtechnische werken te voorschijn kwamen. Slechts enkele zijn afkomstig van wetenschappelijk geleide opgravingen. De munten, waarvan de vindplaats bekend is, zijn gemerkt met *.

Van de vindplaatsen, die ons het beste bekend zijn en ons de meeste munten hebben opgeleverd, is Maastricht de belangrijkste. Voor deze plaats stellen wij hier vast een interessante doorlopende reeks keizersmunten van Tiberius tot en met Magnus Maximus. Op enkele stukken dient de aandacht gevestigd te worden. Er is een Avaucia-muntje (Blanchet, fig. 317), dat bij de Tungri in omloop was. Er is een denarius van Julius Caesar (RRC 1006) die — naar de stijl te oordelen — een barbaarse navolging is. Tourneur³, die een dergelijke munt beschrijft, houdt deze voor een nabootsing door de Treveri. Dan zijn er 4 keizersmunten met kloppen uit de Augusteïsche tijd; een ervan is voorzien van twee kloppen. Tot nu toe was het bestaan van deze munten in de Maastrichtse verzameling niet bekend. Ook zijn er 9 Byzantijnse munten in de verzameling aanwezig; omtrent hun herkomst is niets te vinden.

¹ P. J. van Gils, „In Memoriam Dr. J. W. H. Goossens, Voorzitter van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, overleden 9 nov. 1933”, *Public. Soc. Hist. Arch. Limb.* 70 (1934), p. 3—13.

² Aldus de schriftelijke mededeling van W. Goossens in deel I van dit register. Maar deze mededeling is klaarblijkelijk niet geheel en al juist. In 1885 is dit register reeds benut, want op bl. 17—21 zijn Europeese — en Indische voorwerpen, eigendom van de heer A. Bogaert te Maastricht, gekatalogiseerd. Dit h.s. is niet van Archivaris Habets, maar van de historicus Jos. M. H. Eversen, destijds Stadsarchivaris van Maastricht.

³ V. Tourneur, „César, Hirtius et un bronze des Trévires”, *L'Antiquité classique*, 17 (1948) (*Miscellanea H. Van De Weerd*), p. 553—555.

⁴ Ernest Babelon, *Description historique et chronologique des monnaies de la République Romaine*, Paris 1885, p. 10.

⁵ V. Tourneur, o.c. p. 555.

Kataloog der Romeinse munten.

Lit.: BMC = H. A. Grueber, *Coins of the Roman Republic in the British Museum*, London 1910.

Blanchet = A. Blanchet, *Traité des monnaies gauloises*, Paris 1905.

C. = H. Cohen, *Description historique des médailles et monnaies frappées sous l'Empire romain*, Paris 1880.

Grünwald = M. Grünwald, *Die Römische Bronze und Kupfermünzen mit Schlagmarken in Legionslager Vindonissa*, Basel 1946.

Pick = B. Pick, *Die antiken Münzen von Dacien und Moesien I*, Berlin 1898.

RIC = H. Mattingley, E. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage*, London 1923 v.v.

RRC = E. A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage*, London 1952.

Republiek	Au	Arg	Aes
Arg: RRC 702 (Gall. imitatie), 1006 (idem)		2	
Aes: RIC p. 44 (Nem.; 4). De Gallische munten: Blanchet fig. 317 en fig. 473			6
Augustus, 30—14			
Aes: RIC 49—55 (1), 53, 63—197 (1; klop CAC)* 63—218 (1), 68 (klop VcA en NA), 74, 144, 186 (klop CĀR), 192, 195, 197, 360 (klop AVC) 1, 360 (5)*			17
Tiberius, 14—37			
Aes: RIC p. 95, 1 (4)*, 6 (7), 11, 32 (6), BMC 151, RIC 368			20
Caligula, 37—41			
Aes: RIC p. 96, 8*; 30—32 (1), 30 (4), 44 (2)			8
Claudius, 41—54			
Aes: RIC 60—74 (2), 65—66 (1)*, 66 (2), 68, 69 (2), 83—84 (1), 84 (2)			11

¹ Deze klop wijkt af van die bij Grünwald, zie Lugdunum, p. 130, 131, no. 57, 58, 59 en 82.

	Au	Arg	Aes
Nero, 54—68			
Aes: RIC 194, 222, 276 (2)*, 277, 284—297 (1), 286 (2), 290, 304 (2)*, 329 (7)*, 330 (2), 334*, 349—366 (1)*, BMC 366—372 (1), RIC 438			24
Galba, 68—69			
Aes: RIC 27—168 (1)			1
Burgeroorlogen, 68—69			
Aes: RIC p. 181—192 (1)			1
Vespasianus, 69—79			
Aes: RIC 427 ² , 437, 438 ² , 476, 487 (2), 497 (2)*, 502*, 557, 708—716 (1), 710*, 724, 726—730 (1), 739—803 (1), 786			16
Titus, 79—81			
Arg: RIC 13a		1	
Domitianus, 81—96			
Aes: BMC 43, RIC 243—374 (1), 322, 323—331 (1), 390*, 392, 393, 395, 408, 409			10
Nerva, 96—98			
Aes: RIC 50—104 (1)*, 53, 56, 61, 77—108 (1), 89, 100			7
Traianus, 98—117			
Arg: RIC 49, 116 (2)*, 326		4	
Aes: RIC 380—684 (1), 392, 395, 402 (2)*, 456, 459 of 492 (4)*, 459—684 (1)*, 500, 531, 538, 563*, 621 (?), 664 of 665 (1)*, 675*, 676, 685—702 (2), 689 (2)			23
Hadrianus, 117—138			
Arg: RIC 173*, 198*, 257		3	
Aes: RIC 534—977 (1)*, 548, 555 (2), 565 (2), 584, 585, 597, 631—689 (3)*, 631 v.v., 636, 657 (2), 714 (2), 718 (2)*, 752, 761, 796, 810, 813 (2), 839, 884, 950a, 950b, 974, 1021, 1036*, 1040*, 1059			35

	Au	Arg	Aes
Antoninus Pius, 138—161			
Arg: RIC 1—491 (1), 319—324 (1)		2	
Aes: RIC 519 (2)*, 519—1055 (5)*, 551, 597—656 (1), 605, 619, 621, 636, 657, 731 (?), 763, 770, 886 (2)*, 928, 1009 of 1010, 1048, 1099—1153 (1)*, 1110, 1143, 1155 (2), 1180, 1190, 1231, 1252*, 1333, 1388 (2), 1398, 1408			36
Marcus Aurelius, 161—180			
Aes: RIC 793—1250 (3), 877, 890, 1017*, 1029*, 1037 (2)*, 1077, BMC 1182, RIC 1205, 1212, 1249, 1331, 1382, 1565*, 1630, 1692 (2)*, 1750, 1763			22
Commodus, 180—192			
Arg: RIC 162		1	
Aes: RIC 291—645 (1), 298—305 (1), 307 a, 369*, 644			5
Sept. Severus, 193—211			
Arg: C 98 (3)		3	
Aes: C 658—663 (1), C 801—935 (1)			2
Caracalla, 211—217			
Aes: C 1—4 (p. 244; 1)			1
Geta, 209—212			
Arg: C 104*		1	
Aes: C 1—311 (1)*, 67*			1
Macrinus, 217—218			
Aes: Pick I 438, 1706 (1); ibidem 454, 1774 (1)			2
Elagabalus, 218—222			
Aes: C 213, 276, 320			3
Severus Alexander, 222—235			
Arg: C 22*, 76*, 168, 172*, 235, 362, 365, 512*		8	
Aes: C 8, 600—616 (1), 600—722 (1)			3
Gordianus Africanus, 238			
Aes: C 13, 15			2

	Au	Arg	Aes
Balbinus, 238 Aes: C 1—34 (1)			1
Pupienus, 238 Aes: C 40			1
Gordianus III Pius, 238—244 Aes: C 3, 122, 401, 421			4
Philippus I, 244—249 Arg: C 130 Aes: C 18, 52		1	2
Traianus Decius, 249—251 Aes: C 4			1
Valerianus, 255—260 Arg: RIC 284 Aes: RIC 212, 292		1	2
Gallienus, 253—268 Arg: RIC 68 *, 150—541 (1), C 1235 (var)* Aes: RIC 180, 207, 280 (2), 282, 298 (?), 347, 390, 466 (2), 655		3	11
Claudius II Gothicus, 268—270 Aes: RIC 1—299 (1), 13—113 (1), 14 (2), 18, 45, 104, 105 *, 109, 259 (3), 266 (3)*			15
Quintillus, 270 Aes: RIC 20 (2)			2
Aurelianus, 270—275 Aes: RIC 129, 140, 171, 220, 273, 276			6
Tacitus, 275—276 Aes: RIC 57, 63			2
Probus, 276—282 Aes: RIC 15—131 (1), 36, 210, 355, 500, 776			6
Carinus, 282—283 Aes: RIC 228			1

	Au	Arg	Aes
Diocletianus, 284—305 Aes: C 85 (3), RIC 92, C 106			5
Maximianus Herculeus, 286—305 Aes: C 151 (3), RIC 339—626 (2), 399, 420			7
Constantius I Chlorus, 295—305 Aes: C 112 (2)*, C 156—159 (1)			3
Galerius Maximianus, 305—311 Aes: C 188			1
Maximinus Daza, 305—313 Aes: C 40			1
Licinius I, 307—324 Arg: C 64—91 (1) Aes: 49 (2), 66 (2), 147		1	5
Licinius II, 317—326 Aes: C 1—78 (1), 21, 62*			3
Postumus, 259—267 Aes: RIC 79, 121*, 193, 316			4
Victorinus, 265—270 Aes: RIC 61, 122*			2
Tetricus I, 267—273 Aes: RIC 45—163 (1), 76, 90, 100, 103, 107, 126 (2), 128 (3)			11
Tetricus II, 267—273 Aes: RIC 223—294 (1), 224, 232, 258, 273 (2)*			6
Quietus, 260—261 Aes: RIC 6			1
Constantinus I, 306—337 Aes: C 1—763 (9)*, 15 (4), 219, 252, 253 (4), 297, 323, 327, 333, 454, 482, 496—498 (6), 511, 546 (18), 569—657 (1), 580 (2), 631—645 (1), 752. C 3 (FLAVIA THEODORA)			56

	Au	Arg	Aes
Urbs Constantinopolis, 306—337 Aes: C 1—24 (3), 24			4
Urbs Roma, 306—337 Aes: C 15 (11)*			11
Constantius II, 337—361 Aes: C 1—350 (1), 32, 44 (9)*, 92 (3), 104 (2), 139, 166 (3), 176 (2)*, 182—185 (3), 188, 205, 259— 269 (1), 326			29
Constans, 337—350 Aes: C 1—199 (2), 6, 9, 18			5
Constantinus II, 337—340 Aes: C 23, 113, 122 (4), 163 (4)*, 191, 214			12
Magnentius, 350—353 Aes: C 1—86 (1), 20, 30 (4)*, 31, 68 (3), 76			11
Constantius Gallus, 354 Aes: C 29			1
Julianus Philosophus, 361—363 Aes: C 16			1
Valentinianus I, 364—375 Aes: C 12 (4), 21, 37 (5), 42			11
Valens, 364—378 Aur: C 36 * Aes: C 45 (9)	1		9
Gratianus, 375—383 Aes: C 2, 25			2
Valentinianus II, 375—383 Aes: C 17, 26 (4)*, 31, 33 (2), 40			9
Honorius, 395—423 Aes: C 20			1

	Au	Arg	Aes
Arcadius, 395—408			
Aes: VICTORIA AUGGG (5), SALUS REIPUBLICAE (1)			6
Magnus Maximus, 383—388			
Aes: C 3 (4)*			4
4e eeuw: niet meer te determineren 6 stuks centenionales*			6
Jovinus, 411—413			
Arg: C 1—8 (1)		1	

Katalogoog van de Byzantijnse munten.

Lit.: BMC = W. Wroth, *Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum*, London 1918.

Justinianus: BMC 35, 103. Justinus II: BMC 85, 108. Johannes I Zemisces: BMC 477, 11, 18, 19. Michael IV: BMC 497, 10. Theodora: BMC 507, 6. Constantinus X: BMC 516, 10 en 18.

De vindplaatsen.

Lit.: H. J. Beckers, „De begraafplaats der Romeinsche kolonie te Stein”, *Public. Soc. Hist. Arch. Limb.* 62 (1926), p. 377 no. 9 — A. W. Bijvanck, *Excerpta Romana* III, 's-Hage, 1947, p. 1—67 — W. Goossens, „Die römische Villa bei Vlengendaal”, *Intern. Archiv für Ethnographie* 24 (1916) p. 20. — Dezelfde: „Het Romeinsche castellum te Maastricht”, *Oudh. Meded. Rijksm. v. Oudh. Leiden* 4, (1923), p. 45—55 — Jos. Habets, „Découvertes d'antiquités dans le duché de Limbourg”, *Public. Soc. Hist. Arch. Limb.* 18 (1881), p. 94 en 127 — Dezelfde, „Over heerkundige instrumenten uit het Romeinsche tijdperk te Maastricht gevonden”, *Versl. Kon. Acad. v. Wetensch., afd. Letterk.* IIIe reeks I, A'dam 1884, p. 142—143 — C. Leemans, *Romeinsche Oudheden te Maastricht*, Leyden 1843, p. 48—50 — *De Maasgouw* 1922, p. 32; id. 1923, p. 9—10; id. 1931, p. 71; id. 1932, p. 24 — Edm. Nijst: *Inventaris Prov. Mus. M'tricht*, dl. I, II, III, IV (1922—1946), hs. in f°. — W. Sprenger, „Romeinsche bouwresten te Maastricht”, *De Maasgouw*, 1914, no. 9, p. 65—69.

- Amby.* Trajanus: RIC 563, gev. „op de Heukel” bij gelegenheid v. rioleeringswerkzaamheden in 1938.
- Bocholtz.* Marcus Aurelius: RIC 1029, gev. i. d. jaren 1911—'13 tijdens de opgravingen der Rom. villa Vlengendaal.
- Cuyk* (N.-Br.): Trajanus: RIC 664 of 665, gev. i. d. Maas t. pl. v. h. voorm. kasteel der Heren v. Cuyk.
- Eijsden.* Constantius II: C 44; Valens: C 45 gev. i. h. Caesterveld omstreeks 1922.
- Grevenbicht.* Valens C 36, gev. in 1922 „Op de Kempen”.
- Heer.* Hadrianus: RIC 555, gev. in 1936 bij gelegenheid v. grondontgravingen langs de Akersteenweg. Geta: C 1—311 (1) en C 67, gev. bij het terrein der Rom. villa Backerbosch.
- Heerlen.* Augustus: RIC 63—197 (1: klop CAC) en 360, o.s. gev. op 'n terrein a. d. Lindenweg in 1913 en 1915; Nero: RIC 276 en 329 als voren. Idem als voren: Ant. Pius: RIC 519—1055 (1). Waarsch. gev. te Heerlen in 1893; M. Aurelius, RIC 1017. Gev. op het Tempselein: Postumus: RIC 121.
- Herten-Merum.* Geta: C 104 gev. in 1895.
- Maastricht.* 1. St. Bernardusstr. (= de voorm. Helstr.): Caligula: RIC p. 96, 8 gev. bij graafwerkz. i. d. kelder v. pand no. 13 vóór 1932. Gev. bij graafwerkz. nieuwbouw telefooncentrale in 1932: Claudius: RIC 65—66 (1), Vespasianus: RIC 390, Traianus: RIC 459 of 492, Hadrianus RIC 1040.
2. Graaf v. Waldeckstr. Nero: RIC 304, gev. in 1942 bij graafwerkz. op 'n diepte v. pl.m. 3.— m.
3. Grotestaat. Bij graafwerkz. nieuwbouw magaz. Wolf & Hertzdahl in 1930: Vespasianus RIC 476, 502; Nerva: RIC 50—104 (1); M. Aurelius: RIC 1565 en Severus Alexander C 512 zijn gev. bij graafwerkz. nieuwbouw magazijn Vroom & Dreesman in 1931.
4. Grote Stokstraat: Gev. op 26 aug. 1883 bij de aanleg v. d. riolering t. o. h. koor der O. L. Vr. Kerk tussen het puin van een hypocaustum: Tiberius: RIC p. 95, 1; Traianus: RIC 675; Victorinus I: RIC 122; Claudius gothicus: RIC 105 en 266; Magnentius: C 30; Valentinianus I: C 37 en 3 stuks 4e eeuwse cententionales. Gev. in 1840 bij het uit-

graven van 'n kelder in pand no. 34 (kad. sectie E 1083): Ant. Pius: RIC 519a, RIC 1048; RIC 1099—1153 (1); Constantinus chlorus: C 112, Magnentius C 30, 31. Gev. bij de ontgraving v. d. Rom. kelder bij gelegenheid nieuwbouw Par. school v. O. L. Vr. in 1903: Ant. Pius: RIC 519—1055, M. Aurelius: RIC 1692, Commodus: RIC 369, Claudius gothicus: RIC 45, Licinius II: C 62, Valentinianus II: C 26. Gev. bij opgravingen door het Limb. Gesch. en Oudh. Genootschap ten o. en ten z. der O. L. Vr. Kerk in 1921: Tetricus II: RIC 273; Urbs Roma C 15, Constantius II: C 163; idem in 1926 onder en naast de Par. School: Hadrianus RIC 718, Constantius II: C 176 en Magnentius: C 30.

5. Helmstraat. Traianus: RIC 116 gev. tijdens graafwerken nieuwbouw „Du Casque” in 1931.

Industrieweg 20: Magnus Maximus C 3, gev. in 1956 b. h. ompsitten v. d. tuin.

7. „Langs het Kanaal”. Nero: RIC 276, gev. in 1931 bij graafwerkz. t.p.v.h. huis Stassen in verband m. d. aanleg der Wilhelminabrug.

8. In de rivier de Maas: Vespasianus: RIC 480, Ant. Pius: RIC 886, 1252, 1388; Constantinus II: C 23, Constantius II: C 176, gev. tijdens herstelwerkz. der funderingen der oude Maasbrug in 1921 en 1931—'33.

9. O. L. Vrouweplein. Traianus: RIC 402, gev. in 1867 bij ontgraving van een kelder onder het huis van Lodewich.

10. St. Pieterstraat. Nero: RIC 329, gev. in 1939 bij ontgravingen t.b.v.d. restauratie v. h. Rijksarchief.

11. Wijk. Hadrianus: RIC 1036 gev. in 1868 b. h. slopen der voorm. St. Maartenspoort. Gev. in het Maasgrind b. h. Waterpoortje: Gallienus: RIC 68. Gev. in het Wittevrouwenveld: M. Aurelius: RIC 1037.

12. Vermoedelijk gev. te Maastricht: Hadrianus RIC 198 en Constantinus I: C 1—763 (1).

Meerssen-Rothem. Gev. in dec. 1921 Nero: RIC 349—366 (1).

Melick (Gem. Melick—Herkenbosch). Severus Alexander: C 22.

Montfort. Hadrianus: RIC 173. Ant. Pius: RIC 1—491 (1). Severus Alexander: C 76 en 172.

Schinnen-Thulle. Nero: RIC 334, gev. d.d. 22-9-33 op 'n terrein van J. J. Smeets bij gelegenheid van opgravingen.

Schinveld. Ant. Pius: RIC 1388, gev. a. d. Holleweg naar 't Raath (D) en afk. uit 'n Rom. brandgraf.

Stein. Traianus: RIC 459—684 (1) gev. in graf I tijdens de opgravingen in Mei 1924 op perceel Kad. no. 454, Houtereind. Hadrianus: RIC 534—977 (1) op hetzelfde perceel en bij dezelfde gelegenheid doch in sarc. 1.

SUMMARY

The Roman Coins in the Provincial Museum of Maastricht. — This museum has a collection of 572 Roman coins among which there are some Gallic imitations. Though the exact provenance is mostly unknown, it is highly probable that all of them have been found in the province of Limburg. Of about 50 coins the find-spot is known; most of these come from Maastricht.

All Roman coins are listed; 9 Byzantine coins are added.